

Sygn. akt II C 595/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 kwietnia 2019 roku

Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie Wydział II Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Małgorzata Dubinowicz – Motyk

Protokolant: Ewa Lutka

po rozpoznaniu w dniu 22 marca 2019 roku na rozprawie

sprawy z powództwa G. S.

przeciwko A. S. (1)

o zapłatę kwoty 81000zł

I oddała powództwo;

II zasądza od powódki G. S. na rzecz pozwanego A. S. (1) kwotę 6017zł (sześć tysięcy siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;

III nieuiszczone koszty sądowe i wydatki przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

Sygn. akt II C 595/17

UZASADNIENIE

W dniu 17 maja 2017 roku G. S. wniosła pozew przeciwko A. S. (1), domagając się zasądzenia od pozwanego kwoty 81000zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 kwietnia 2017 roku do dnia zapłaty tytułem zachowku po U. S., a także o zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Powódka wskazała, że w dniu 11 marca 2005 roku U. S. przekazała swojemu synowi A. S. (1) w formie darowizny lokal mieszkalny położony w W. przy ul. (...). W skład spadku po zmarłej U. S. nie weszły zaś żadne składniki majątkowe, w/w darowizna wyczerpywała w zasadzie cały majątek spadkodawczyni, tak więc powódka mimo nabycia spadku po matce nie otrzymała żadnego majątku po matce. /pозew, k. 2-7/

A. S. (1) wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Powód wskazał, że w §2 umowy darowizny ww. lokalu zostało zawarte oświadczenie, że przedmiot darowizny zostaje zwolniony z obowiązku zaliczenia go na schedę spadkową, a powodem takiego zapisu było to, że pieniądze na wykup przedmiotowego lokalu mieszkalnego pochodziły z majątku pozwanego i on też wyłącznie zajmował się U. S. za jej życia. Ponadto, biorąc pod uwagę stopień zużycia lokalu na dzień darowizny oraz stopień zużycia budynku, w którym lokal się znajduje, należy przyjąć, że szacunkowa jego wartość nie przekracza kwoty 120.000zł. Pozwany podniósł ponadto, że powódka otrzymała od spadkodawczyni darowiznę w kwocie 12.924,94zł, która podlega zaliczeniu na poczet rzekomo należnego powódce zachowku. Pozwany powoływał się też na art. 5 k.c., wskazując iż partycypował w kosztach utrzymania matki stron i opiekował się nią do jej śmierci, a powódka odmawiała pomocy matce. /odpowiedź na pozew, k. 45-49/

W replice na odpowiedź na pozew, powódka podtrzymała wnioski i twierdzenia zawarte w pozwie, a jednocześnie zaprzeczyła, by otrzymała darowiznę w kwocie 12.924,94zł i by nie opiekowała się matką i nie utrzymywała z nią kontaktów. /k. 85-87/

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

U. S. – matka powódki G. S. i pozwanego A. S. (1) od 1998 roku była właścicielem lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w W. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy dla Warszawy Mokotowa prowadzi księgę wieczystą nr (...). Własność w/w lokalu U. S. nabyła na podstawie umowy ustanowienia odrębnej własności lokalu mieszkalnego, jego sprzedaży oraz oddania części gruntu w użytkowanie wieczyste, zawartej z (...) W., za kwotę 12889zł, przy zastosowaniu 80% ulgi.

/dowody: wydruk z elektronicznej księgi wieczystej (...) k. 11-17; kopia wypisu aktu notarialnego k. 62-68/

U. S. w latach wcześniejszych była najemcą lokalu przy ul. (...) w W.. Faktycznie zajmował go jednak pozwany A. S. (1), który mieszkał tam do 1983 roku. W 1983 roku, po sprzedaży domu w R., U. S. przeprowadziła się do mieszkania przy ul. (...) w W..

W latach 1973 – 1983 roku w domu w R. razem z U. S. zamieszkiwała powódka, najpierw sama, później z mężem. I powódka i jej matka w owym czasie pracowały zawodowo - powódka w pogotowiu ratunkowym, natomiast matka stron – w księgowości (...). Powódka prowadziła ze swoją matką wspólnie gospodarstwo domowe, przekazując matce pensję z przeznaczeniem na utrzymanie domu, wykonując szereg prac w domu i na posesji.

W 1983 roku, po sprzedaży nieruchomości w R. za ok. 4000000 starych złotych, U. S. przekazała G. S. kwotę 1000000 starych złotych z przeznaczeniem na zakup mieszkania. Powódka wykorzystała otrzymane pieniądze za zakup mieszkania, stanowiły one połowę ceny jaką w 1983 roku zapłaciła za mieszkanie.

Przeciętne wynagrodzenie w 1983 roku wynosiło 14 475 starych zł netto i kwota 1000000 starych złotych stanowiła równowartość 69 przeciętnych wynagrodzeń, natomiast przeciętne wynagrodzenie netto w 2018 roku wynosiło 3261,34zł (4585,03zł brutto).

Pozostałe środki uzyskane ze sprzedaży nieruchomości w R. U. S. przekazała współwłaścicielce tej nieruchomości, jako należną jej części ceny (tj. 2000000 starych złotych), a resztę - na przechowanie A. S. (1). Z tych środków sfinansowany został remont lokalu przy ul. (...) w W..

/dowody: w części przesłuchanie powódki G. S. e-protokół rozprawy z dnia 08.06.2018r. i z dnia 22.03.2019r.; przesłuchanie pozwanego A. S. (1) e-protokół rozprawy z dnia 08.06.2018r. i z dnia 22.03.2019r. oraz okoliczności powszechnie znane/

W dniu 11 marca 2005 roku U. S. zawarła z A. S. (1) umowę darowizny ww. lokal mieszkalny wraz z udziałem wynoszącym 0,0782 części w prawie użytkowania wieczystego terenu oraz we własności części wspólnych budynku, oświadczając jednocześnie, że przedmiot darowizny zwalania z obowiązku zaliczenia na schedę spadkową. Strony umowy określiły wartość darowizny na kwotę 120.000zł.

/dowody: kopia wypisu aktu notarialnego, k. 69-72/

W grudniu 2007 roku U. S. zaciągnęła pożyczkę w (...) S.A. na kwotę 12.924,94zł z przeznaczeniem na spłatę wcześniejszego zobowiązania z tytułu innej pożyczki. Zwróciła się do powódki z prośbą o udział w płaceniu rat nowej pożyczki w zamian za przekazanie jej części środków pozyskanych z pożyczki. Powódka zgodziła się i razem z matką spłacała raty, z tym że U. S. nie płaciła swojej części rat bezpośrednio do banku, lecz odbierał je od niej syn powódki T. S..

/dowody: harmonogram spłat k. 73-74; zeznania świadka T. S. e-protokół rozprawy z dnia 16.02.2018r.; zeznania świadka I. R. e-protokół rozprawy z dnia 16.02.2018r.; zeznania świadka P. H. e-protokół rozprawy z dnia 23.02.2018r.; zeznania świadka R. S. e-protokół rozprawy z dnia 23.02.2018r.; zeznania świadka G. K. e-protokół rozprawy z dnia 23.02.2018r.; przesłuchanie powódki G. S. e-protokół rozprawy z dnia 08.06.2018r. i z dnia 22.03.2019r.; przesłuchanie pozwanego A. S. (1) e-protokół rozprawy z dnia 08.06.2018r. i z dnia 22.03.2019r./

Od około 2008-2009 roku stan zdrowia U. S. pogarszał się - miała problemy z astmą, osteoporozą i sercem, nie miała siły chodzić. Potrzebowała pomocy w takich czynnościach, jak kąpiel, korzystanie z toalety, zakupy, sprzątanie. W związku z tym pozwany opłacał wizyty opiekunki dla matki stron, odwiedzającej matkę stron dwa razy w tygodniu. Poza tym pozwany osobiście angażował się w opiekę nad matką – często ją odwiedzał, robił zakupy, kupował leki i chodził z matką do lekarza. Pozwany nie informował powódki o tym, że matka potrzebuje opieki, nie konsultował z siostrą decyzji odnośnie wynajęcia opiekunki, nie kontaktował się z powódką, gdy matka przebywała w szpitalu. Strony były bowiem od kilku lat skonfliktowane, unikały się. Powódka odwiedzała matkę raz bądź dwa razy w miesiącu, często rozmawiając z nią telefonicznie. U. S. skarżyła się na jakość relacji z córką.

/dowody: oświadczenie k. 111-112; zeznania świadka T. S. e-protokół rozprawy z dnia 16.02.2018r.; zeznania świadka I. R. e-protokół rozprawy z dnia 16.02.2018r.; zeznania świadka P. H. e-protokół rozprawy z dnia 23.02.2018r.; zeznania świadka R. S. e-protokół rozprawy z dnia 23.02.2018r.; zeznania świadka G. K. e-protokół rozprawy z dnia 23.02.2018r.; przesłuchanie powódki G. S. e-protokół rozprawy z dnia 08.06.2018r. i z dnia 22.03.2019r.; przesłuchanie pozwanego A. S. (1) e-protokół rozprawy z dnia 08.06.2018r. i z dnia 22.03.2019r./

U. S. zmarła w dniu 4 września 2012 roku. Spadek po niej na podstawie ustawy, wprost, w udziałach po 1/2 części nabyli córka – G. S. i wnuk - R. S., jako że A. S. (1) odrzucił przypadający mu na podstawie ustawy spadek po matce.

/dowody: odpis postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi-Południe w Warszawie z dnia 31.01.2017r. k. 10; kopia protokołu rozprawy z dnia 18.06.2013r. k. 52/

W skład spadku po U. S. nie weszły żadne składniki przedstawiające wartość majątkową./okoliczność bezsporna/

Będący przedmiotem darowizny lokal mieszkalny przy ul. (...) położony jest w 3-kondygnacyjnym budynku wybudowanym w 1938 roku. W okresie, gdy pozwany był już właścicielem lokalu przeprowadzono niewielkie prace modernizacyjno – remontowe budynku, tj. teren wokół budynku wyłożono kostką betonową, wymieniono domofon, przeprowadzono remont kominów, pokryto dach nową papą, wymieniono drzwi wejściowe do budynku, pomalowano klatkę schodową. Aktualnie stan techniczny budynku wymaga przeprowadzenia remontu.

Lokal nr (...) składa się z jednego pokoju, kuchni, łazienki, w.c. oraz przedpokoju, przynależy do niego małe pomieszczenie piwniczne. Od momentu zamieszkania w nim matki stron w 1983 roku w lokalu nie był przeprowadzony remont, wykonywano jedynie drobne bieżące naprawy i wymieniano wykładzinę podłogową. Stan techniczny lokalu jest niski, wymaga on przeprowadzenia generalnego remontu – w kuchni, łazience i w.c. na ścianach jest glazura z lat 80-tych, a na podłodze terakota z lat 80-tych, w pokoju położony jest stary parkiet przykryty wykładziną dywanową, w lokalu są zamontowane okna skrzynkowe drewniane z lat 30-tych, aktualnie nieszczelne, drzwi wewnętrzne, wejściowe, grzejniki i inne instalacje są starego typu, na ścianach występują pęknięcia i zawilgocenia tynku. . zabezpieczone kratami, nieszczelne, drzwi wewnętrzne i grzejniki starego typu, stare drzwi wejściowe, występują pęknięcia i zawilgocenia tynku na ścianach.

Po śmierci U. S. mieszkanie zostało jedynie uprzątnięte i pomalowane.

Wartość rynkowa prawa odrębnej własności lokalu mieszkalnego przy ul. (...) w W., według stanu lokalu na dzień 11 marca 2005 roku i cen aktualnych, wynosi 325905zł.

/dowody: opinia pisemna biegłego rzeczoznawcy majątkowego A. S. (2) k. 146-166; wysłuchanie biegłego rzeczoznawcy majątkowego A. S. (2) e-protokół rozprawy z dnia 21.12.2018r.; kopia operatu szacunkowego k. 53-61;

zeznania świadka T. S. e-protokół rozprawy z dnia 16.02.2018r.; zeznania świadka I. R. e-protokół rozprawy z dnia 16.02.2018r.; zeznania świadka P. H. e-protokół rozprawy z dnia 23.02.2018r.; zeznania świadka R. S. e-protokół rozprawy z dnia 23.02.2018r.; zeznania świadka G. K. e-protokół rozprawy z dnia 23.02.2018r.; przesłuchanie powódki G. S. e-protokół rozprawy z dnia 08.06.2018r. i z dnia 22.03.2019r.; przesłuchanie pozwanego A. S. (1) e-protokół rozprawy z dnia 08.06.2018r. i z dnia 22.03.2019r./

Pismem z dnia 21 marca 2017 roku pełnomocnik powódki wezwał pozwanego do zapłaty w terminie 7 dni od daty odebrania pisma kwoty 88.087,50zł tytułem należnego powódce zachowku./dowód: pismo z dnia 21.03.2017r. k. 18-19/

Żądana kwota nie została zapłacona./okoliczność bezsporna/

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie powołanych wyżej dokumentów urzędowych i prywatnych, przy czym ich autentyczność i wiarygodność nie była przez strony kwestionowana, a Sąd nie znalazł podstaw by podważyć ich wiarygodność z urzędu.

Sąd dał wiarę zeznaniom świadków T. S., I. R., P. H., G. K. oraz R. S. w zakresie istotnym dla niniejszej sprawy, a to okoliczności dotyczących stanu lokalu przy ul. (...) w dacie dokonywania darowizny i później wykonywanych prac remontowych. Zeznania świadków były w tej mierze zasadniczo zgodne i korelowały z pozostałym materiałem dowodowym, w tym opinią biegłego sądowego i operatem szacunkowym sporządzanym przed nabyciem własności mieszkania przez matkę stron. Zeznania świadków pozwalały także na dokonanie ustaleń co do relacji powódki z matką, w tym częstotliwości odwiedzin U. S. czy zakresu udzielanej przez nią matce pomocy. Choć świadkowie częściowo odmiennie opisywali stosunek powódki do matki, to jednak – w powiązaniu z zeznaniami stron – były wystarczające dla ustalenia, że powódka stosunkowo rzadko widywała się z matką w ostatnich latach jej życia, co związane było z konfliktem z pozwanym, jednak utrzymywała z nią regularny kontakt telefoniczny. Sąd uznał jednocześnie, że zeznania ww. świadków nie dostarczają wystarczających podstaw do stwierdzenia, iż spadkodawczyni darowała powódce środki pieniężne w kwocie 12.924,94zł - wynika z nich jedynie to, że powódka partycypowała w spłacie pożyczki bankowej zaciągniętej przez matkę stron oraz że w związku z tym U. S. przekazała jej bliżej nieokreśloną część środków uzyskanych dzięki tej pożyczce.

Podstawę ustaleń faktycznych stanowiły również zeznania stron. Przy tym, zdaniem Sądu zeznania pozwanego zasadniczo zasługują na obdarzenie ich walorem wiarygodności, ponieważ pozostają w zgodzie z materiałem dowodowym, tworząc w rezultacie spójny i jasny obraz zdarzeń. Za niewiarygodne Sąd uznał natomiast zeznania powódki w zakresie, w jakim twierdzi, iż matka nie dokonywała żadnej darowizny na jej rzecz, zaś ujawnione przez powódkę przekazanie jej kwoty 1.000.000 starych złotych w 1983 roku stanowiło niejako zapłatę za nakłady poczynione w okresie wspólnego zamieszkiwania z matką, a nie darowiznę. Powódka, zdaniem Sądu, nie wytłumaczyła racjonalnie takiej tezy i nie znajduje ona również oparcia w zgromadzonych dowodach. Ponadto nie może ująć uwadze, że powódka wprost wskazała, iż zamiarem jej mamy było, aby obdarować ją i pozwanego taką samą sumą pieniędzy oraz że otrzymała pieniądze od mamy, bo ta się poczuwała żeby darować je powódce i jej bratu. Przy czym jednocześnie zaznaczyć należy, że twierdzenia powódki co do darowania również pozwanemu środków pieniężnych ze sprzedaży domu w R. nie zostały w żaden sposób poparte innymi dowodami. Pozwany zaś temu zaprzeczył i wyjaśnił, że powódka otrzymała pieniądze od matki, gdyż nie miała własnego mieszkania i miały one pomóc powódce w zakupie lokalu, natomiast pozwany miał już mieszkanie i choć otrzymał od matki środki pieniężne, to jedynie na przechowanie i w celu sfinansowania remontu mieszkania przy ul. (...), do którego przeprowadziła się U. S..

Sąd uznał również, że złożona przez biegłego sądowego A. S. (2) opinia pisemna oraz ustne wyjaśnienia biegłego mogły stanowić podstawę ustaleń faktycznych. Zdaniem Sądu, wywody sporządzonej opinii były pełne, przekonujące, obejmowały całokształt okoliczności istotnych dla badanego zagadnienia oraz logicznie skonstruowane. Biegły wskazał przesłanki swego rozumowania, które doprowadziły go do konkluzji mającej odzwierciedlenie w zebranym materiale dowodowym, a podstawę wnioskowania biegłego stanowiły także wyniki jego własnych badań i obserwacji przeprowadzonych w terenie. Podkreślenia wymaga, że biegły odniósł się do całego materiału procesowego

uzyskanego w sprawie, rozważył zagadnienia przedstawione mu w postanowieniu dowodowym, wszystko to w sposób przystępny i zrozumiały prezentując w treści opinii. Rzeczowe i pozbawione zbędnych dywagacji wywody opinii nie pozwalały – zdaniem Sądu – na skuteczne zakwestionowanie jej końcowych wniosków, a wyrażone przez stronę pozwaną zastrzeżenia do opinii zostały przez biegłego w sposób jednoznaczny wyjaśnione na rozprawie w dniu 21 grudnia 2018 roku. W szczególności biegły dokonał analizy transakcji na rynku lokali podobnych w dzielnicy P. w W., zwłaszcza na osiedlu (...), i w związku z dużą rozbieżnością w zależności od lokalizacji, sąsiedztwa, stanu technicznego budynku i standardu lokalu, biegły przyjął do porównań lokale najbardziej zbliżone do wycenianego. Biegły potwierdził, że lokalizacja budynku przy ul. (...) jest niekorzystna ze względu na hałas i dostępność miejsc postojowych, jednak wszystkie transakcje wzięte do porównań pochodzą z terenu S., gdzie przy żadnym z budynków nie ma wolnych miejsc parkingowych i poziom hałasu jest zbliżony. Z uwagi jednak na położenie wycenianej nieruchomości w najbardziej prestiżowej części S. nie można było uznać że ogólna lokalizacja budynku nie jest korzystna. Biegły wyjaśnił również brak konieczności stosowania współczynnika eksperckiego, wskazując, iż wszystkie nieruchomości brane do porównania były w budynkach przedwojennych, zaś wycena lokalu znajduje się w dolnej granicy ceny nieruchomości na S..

Sąd oddalił wnioski pełnomocnika powódki zawarte w piśmie z dnia 21 czerwca 2018 roku (k. 142) o zwrócenie się Zakładu (...) o przesłanie dokumentacji medycznej spadkodawczyni oraz o zwrócenie się do (...) Banku S.A. o przesłanie dokumentacji dotyczącej spłaty pożyczki, albowiem pozyskane informacje nie miałyby istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo okazało się nieuzasadnione.

Jego podstawą prawną był przepis art. 991§2 kc w zw. z art. 1000§1 kc, jako że powódka, będąca spadkobierczynią U. S., domagała się zasądzenia od pozwanego, jako osoby obdarowanej przez U. S. kwoty 81000zł tytułem zachowku. Stosownie zaś do art. 991§2 kc jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Art. 1000§1 kc stanowi zaś, iż jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku.

Zgodnie z art. 991§1 kc, definiującym pojęcie zachowku, zstępnym należy się połowa wartości udziału spadkowego, a jeśli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, jaki by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym. W rozpatrywanej sprawie niesporne było, iż powódka jest córką U. S. oraz że U. S. pozostawiła dwoje spadkobierców – powódkę i pozwanego, zaś po odrzuceniu spadku przez pozwanego – powódkę i syna pozwanego. Skoro powódka w chwili śmierci swojej matki była osobą pełnoletnią i zdolną do pracy, należny jej zachówek równy jest połowie wartości udziału spadkowego, czyli wynosi 1/4 wartości udziału spadkowego.

Obliczenie wartości spadku dla potrzeb ustalenia zachowku odbywa się według zasad unormowanych w art. 922 kc i art. 993 - 995 kc, a jego efektem jest ustalenie czystej wartości spadku (substratu zachowku). Czysta wartość spadku stanowi różnicę między stanem czynnym spadku, czyli wartością wszystkich praw należących do spadku, według ich stanu z chwili otwarcia spadku i cen z chwili orzekania o zachowku, a stanem biernym spadku, czyli sumą długów spadkowych. Istotne są regulacje zamieszczone w art. 993 – 995 kc, precyzujące sposób ustalania stanu czynnego i stanu biernego spadku – do aktywów spadku zalicza się darowizny i zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę, natomiast do pasywów spadku nie zalicza się zapisów zwykłych i poleceń. Oznacza to, że substrat zachowku równa się czystej wartości spadku oraz wartości darowizn. Przy braku majątku spadkowego podstawę obliczenia zachowku stanowi suma darowizn (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 1964 roku I CR 691/62). W rozpoznawanej sprawie skład spadku był niesporny między stronami, mianowicie to, iż spadek po U. S. był tzw.

spadkiem pustym, gdyż spadkodawczyni nie pozostawiła po sobie rzeczy przedstawiających wartość majątkową. Spór stron finalnie koncentrował się natomiast na tym czy spadkodawczyni dokonywała darowizn podlegających doliczeniu do spadku dla celu ustalenia czystej wartości spadku oraz na zagadnieniu wartości przedmiotu darowizny/darowizn.

Stosownie do art. 993 kc przy obliczaniu zachowku dolicza się do spadku darowizny. Art. 994§1 kc stanowi zaś, że przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od chwili otwarcia spadku, na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Istotne jest, że wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku (art. 995§1 kc).

Nie był sporny fakt, że U. S. 11 marca 2005 roku darowała A. S. (1) prawo odrębnej własności lokalu nr (...) położonego przy ul. (...) w W.. Ustalenie aktualnej wartości rynkowej nieruchomości jest zagadnieniem wymagającym wiadomości specjalnych, stąd Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu wyceny nieruchomości i na podstawie opinii biegłego sądowego A. S. (2) ustalił że wartość prawa odrębnej własności lokalu mieszkalnego według stanu na dzień dokonania darowizny i aktualnych cen wynosi 325 905zł. Kwota ta podlegała doliczeniu do substratu zachowku. Oceny tej nie zmienia fakt, że spadkodawczyni w umowie darowizny oświadczyła o zwolnieniu przedmiotu darowizny z obowiązku zaliczenia na schedę spadkową (§2 umowy). Dyspozycja ta znajduje bowiem zastosowanie przy działaniu spadku, nabytego w drodze dziedziczenia ustawowego, między zstępnymi lub między zstępnymi a małżonkiem spadkodawcy - art. 1039§1 kc. Brak tego typu regulacji w przepisach o zachowku prowadzi do wniosku, że doliczanie darowizn do wartości spadku na potrzeby obliczenia substratu zachowku jest obligatoryjne. Zachówek jest instytucją szczególną, chroniącą grono najbliższych spadkobierców ustawowych przed pokrzywdzeniem ze strony spadkodawcy poprzez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającego określonej w art. 991§1 kc ułomkowej wartości ich udziału w spadku, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 grudnia 2016 r., I ACa 957/16).

W toku postępowania, pozwany powoływał fakt otrzymania przez powódkę od U. S. w 2007 roku darowizny pieniężnej o wysokości 12924,94zł oraz w 1983 roku darowizny pieniężnej o wysokości 1000000 starych złotych. Sąd zaznacza, że z uwagi to, iż powódka jest córką U. S. ewentualne darowizny dokonane na jej rzecz podlegają doliczeniu do spadku przy obliczaniu substratu zachowku niezależnie od tego kiedy były dokonane, chyba że były to darowizny drobne, zwyczajowo przyjęte w danych stosunkach (art. 994§1 kc).

Sąd uznał, że zgromadzony materiał dowodowy nie uzasadniał przyjęcia, że w 2007 roku między matką stron a powódką doszło do darowizny kwoty 12924,94zł. Z zeznań świadków i powódki wynika jedynie, że powódka otrzymała od matki część środków jakie ta pozyskała dzięki pożyczce bankowej, a następnie wspólnie z matką uczestniczyła w spłacie owej pożyczki bankowej. Tego rodzaju uzgodnień nie można uznać za bezpłatne świadczenie matki stron na rzecz powódki (art. 888§1 kc). Natomiast opisywane przez obie strony przekazanie powódce w 1983 roku przez U. S. kwoty 1 miliona starych złotych, powinno być zakwalifikowane jako darowizna. Strony wskazywały, że po sprzedaży domu w R., w którym powódka zamieszkiwała z matką, matka stron przeprowadzała się do mieszkania przy ul. (...) i przekazała powódce w/w kwotę z przeznaczeniem na sfinansowanie zakupu mieszkania przez powódkę. Przekazanie powódce przez matkę kwoty umożliwiającej sfinansowanie w tamtym czasie połowy kosztów zakupu mieszkania może być zakwalifikowane tylko jako darowizna, o ile nie towarzyszą mu inne ustalenia, a istnienia takich nie udowodniono. Sąd zaznacza, że w stosunkach między członkami najbliższej rodziny tego rodzaju „wyposażanie” dziecka nie odbywało się przeważnie w sposób sformalizowany, z wyjątkiem przekazywania własności nieruchomości. Przy potwierdzonym przez powódkę fakcie otrzymania pieniędzy od matki, warunkiem ważności umowy darowizny przestało być zachowanie formy aktu notarialnego, gdyż umowa darowizny zawarta bez zachowania tej formy staje się ważna, jeżeli przyrzeczone świadczenie zostało spełnione – art. 890§1 zd. 2 kc. Nie są przekonujące, zdaniem Sądu, twierdzenia powódki, że w/w kwota została jej przekazana jako zwrot kosztów poniesionych przez powódkę w latach 1974 – 1979 na utrzymanie matki, na utrzymanie domu w R. i na przeprowadzenie jego remontu. Stosownie do art. 888§1 kc i art. 889 pkt 1 kc darowizną jest bezpłatne przysporzenie na rzecz innej osoby kosztem swego majątku, chyba że zobowiązanie do bezpłatnego świadczenia wynika z umowy uregulowanej innymi przepisami kodeksu. Z zeznań powódki wynika, że zamiarem U. S. było obdarowanie jej i pozwanego taką samą sumą pieniędzy, że U. S.

poczuwała się do tego, jak również – że powódka czuła się taką decyzją skrzywdzona, postrzegając swoją sytuację za gorszą niż brata (pозwany miał już własne mieszkanie oraz od lat nie interesował się utrzymaniem domu w R.). Brak jest więc podstaw do przyjęcia, że U. S. miała inny zamiar niż obdarowanie (bezpłatne przysporzenie) przekazując powódce kwotę 1000000 starych złotych. Powódka nie potrafiła zresztą sprecyzować jakiego rodzaju zobowiązanie, inne niż wynikające z umowy darowizny, miałyby wykonywać U. S. przekazując powódce kwotę 1000000 starych złotych. Sprzeczne z zasadami doświadczenia życiowego byłoby przyjęcie za powódką, że kilkuletni okres wspólnego zamieszkiwania powódki i matki stron oraz wspólnego prowadzenia gospodarstwa domowego (z czym wiąże się dokonywanie wydatków i nakładów) rodzi podstawy do dokonywania rozliczeń po wyprowadzeniu się przez powódkę i by powódce przysługiwało prawo domagania się od matki zwrotu wydatków dokonanych przez siebie w owym czasie. Sąd zauważa, że z zeznań powódki zdaje się wynikać, iż otrzymanej od matki sumy pieniężnej nie traktuje jako darowizny, gdyż uważa że ta suma jej się należała z uwagi na sytuację rodzinną i losy życiowe jej i brata. Tego rodzaju przekonanie powódki nie zaprzecza istnieniu umowy darowizny. Jak trafnie wskazał Sąd Apelacyjny w Białymstoku w uzasadnieniu wyroku z dnia 30 października 2018 roku w sprawie I ACa 494/18, w umowie darowizny dochodzi do przysporzenia na rzecz innej osoby bez żadnego ekwiwalentu (causa donandi), a nie ma znaczenia dla oceny charakteru prawnego umowy darowizny konkretny, zindywidualizowany motyw dokonanego nieodpłatnie przysporzenia. Motywy indywidualne dokonywanego przysporzenia bywają zróżnicowane: czysto altruistyczne, wynikające z powinności natury moralnej czy wreszcie uzasadnione określonymi racjami gospodarczymi. Artykuł 888 kc nie wymaga uzgodnienia sfery motywacyjnej stron umowy darowizny i pobudki stron mogą pozostać rozbieżne (np. darczyńca traktuje świadczenie jako akt czystej szczodrości, a obdarowany ocenia, że świadczenie mu się słusznie należy jako wyraz wdzięczności). Stwierdzenia te pozostają w pełni aktualne w realiach rozpoznawanej sprawy.

Skoro wartość przedmiotu darowizny oblicza się według cen z chwili ustalania zachowku (art. 995§1 kc), a między 1983 rokiem a 2019 rokiem wartość nabywczą pieniądza zmieniła się, Sąd był zobowiązany do zwaloryzowania kwoty otrzymanej przez powódkę darowizny. Za kryterium najlepiej oddające wartość nabywczą pieniądza Sąd uznał przeciętne miesięczne wynagrodzenie, jako że jest ono uniwersalne i nie podlega nietypowym fluktuacjom, jak np. wartość nieruchomości mieszkalnych na rynku (...). Waloryzacja ta mogła być przeprowadzona przez Sąd bez odwoływania się do opinii biegłego, bo informacje o wysokościach przeciętnych wynagrodzeń za pracę w poszczególnych latach są obwieszczane przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego i publikowane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, przez co stanowią informacje powszechnie znane (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 roku II CKN 888/97). Tym samym, Sąd ustalił, że przeciętne wynagrodzenie w 1983 roku wynosiło 14475 starych złotych, a zatem kwota 1000000 starych złotych odpowiadała 69 przeciętnym wynagrodzeniom. Obecnie, ostatnio znane przeciętne wynagrodzenie wynosi 4585,03zł, jednak jest wyrażone – odmiennie niż wynagrodzenia za 1983 rok – w kwocie brutto, uwzględniającej stawkę podatku i składkę zdrowotną. Dla pełnego wyrażenia aktualnej wartości darowizny kwoty 1000000zł dokonanej w 1983 roku, konieczne jest jej odniesienie do aktualnego przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej netto, czyli do kwoty 3261,34zł. Równowartość 69 przeciętnych wynagrodzeń netto to kwota 225 032zł i taką wartość darowizny otrzymanej przez powódkę przyjął Sąd.

W konsekwencji, Sąd ustalił czystą wartość spadku po U. S. na kwotę 550 937zł, stanowiącą sumę wartości darowizny dokonanej na rzecz pozwanego (325 905zł) i wartości darowizny dokonanej na rzecz powódki (225 032zł). Należny powódce zachówek stanowi równowartość 1/4 udziału w spadku, tak więc wyraża się on kwotą 137 734zł. Stosownie do treści art. 996 kc darowiznę uczynioną przez spadkodawcę uprawnionemu do zachowku zalicza się na należny mu zachówek. Przepis ten koresponduje z art. 991§2 kc, przewidującym, że uprawniony może otrzymać należny mu zachówek w postaci powołania do spadku, zapisu lub uczynionej na jego rzecz przez spadkodawcę darowizny. Porównując wartość otrzymanej przez powódkę darowizny z wysokością należnego powódce zachowku, Sąd stwierdził, że roszczenie powódki o zachówek zostało już zaspokojone i brak jest podstaw do żądania zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki dalszej kwoty 81000zł.

W konsekwencji Sąd oddalił powództwo jako nieuzasadnione.

Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach procesu jest art. 98§1 i 3 kpc, zgodnie z którym powódka, jako strona przegrywająca sprawę powinna zwrócić pozwanemu poniesione przez niego koszty procesu. Na koszty te składały się: wynagrodzenie pełnomocnika w kwocie 5400zł (ustalonej na podstawie § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie), opłata skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17zł oraz kwota 600zł uiszczona tytułem zaliczki na wynagrodzenie biegłego.

Z uwagi na wynik sprawy i zwolnienie powódki od kosztów sądowych, nieuiszczone koszty sądowej i wydatki zostały przejęte na rachunek Skarbu Państwa, stosownie do art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i art. 98§1 kpc.